

Reforma ordinii sau ordonarea haosului

Prof. univ. dr. Adrian Severin

Pe coridoarele instituțiilor europene domnește îngrijorarea. În capitalele europene tensiunea atinge paroxismul. Piețele sunt nervoase. Dacă un singur membru al zonei Euro intră în încetare de plăți, Uniunea monetară se prăbușește și, odată cu aceasta, UE intră în comă.

Semnele haosului social sunt, pe de altă parte, vizibile. Nu atât măsurile de austeritate sunt cauza neconținutelor demonstrațiilor și greve cât lipsa de încredere a conducătorilor în conducători. Este greu să accepți o terapie dureroasă când nu crezi în competența doctorului. Așa Europa devine un butoi de pulbere pe care îl poate aprinde orice scânteie sărită din incendiul arab sau din cuptorul iranian. Un alt război în Europa devine, astfel, o chestiune de timp.

Nimeni nu are, însă, dreptul să se declare surprins. Știam că această generație consumă mai mult decât produce. Știam că datoriile suverane au atins de mult cota de avarie. Știam că monedă comună nu poate fi puternică decât dacă se bazează pe o economie puternică. Știam că economia europeană nu poate fi puternică în lipsa unei guvernări economice europene. Știam că politica economică nu poate fi coerentă dacă nu se asociază cu o politică fiscală și bugetară coerentă. Știam că fără o politică socială comunitară cetățenii europeni – inclusiv cei marcați de decadența bunăstării și căzuți în șovinismul statului-providență – nu vor găsi rațiunea loialității față de instituțiile europene și se vor refugia în lumea veche a egoismelor naționale. Știam că un Parlament fără drept de inițiativă legislativă și o Bancă Centrală fără drept la acordarea de împrumuturi nu au cum consolida securitatea democratică și respectiv financiară a UE. Știam că fără o politică externă, de securitate și de apărare comună UE nu rămâne decât o confederație confuză privată de instrumentele ultime ale oricărei politici.

De ce nu s-a făcut nimic spre a se evita criza UE? Mai întâi întrucât s-a sperat că scadența va fi amânată astfel încât plata datoriei va cădea în sarcina generațiilor următoare. Apoi fiindcă guvernările naționale au văzut în UE banca de succese care putea finanța deficitul realizărilor naționale și totodată pubela în care se puteau arunca eșecurile naționale. În fine pentru că, după dispariția presiunii federatoare a inamicului sovietic, în spatele proclamatei reunificări europene și a frumoasei lozinci a solidarității, au renăscut

demonii rivalităților naționale. Pentru națiunile imperiale ale occidentului european UE a devenit paravanul în spatele căruia puteau domina continentul. Germania voia o Europă federală cu instituții slabe. Franța, o Europă interguvernamentală cu instituții puternice. Marea Britanie, o Europă-piață pe care mărfurile britanice să circule fără frontiere iar interesele geo-politice britanice să fie protejate prin zăzanie și blocarea deciziei. Ceilalți au văzut în UE o vacă de muls; o vacă pe care cei din nord au încercat să o învețe a da lapte fără să mănânce iar cei din sud să o pască pe pășunile altora.

Astăzi UE se confruntă cu trei sfidări: pe termen scurt, plata datoriilor publice; pe termen mediu, reluarea creșterii economice; pe termen lung, eficientizarea instituțiilor europene. Corespunzător lor se pun trei întrebări: Este indispensabilă revizuirea tratatelor? Ce trebuie revizuit? Cum să vindem populației reformele?

Nici una din problemele menționate nu poate fi rezolvată în cadrul ordinii europene actuale. De aceea ea se cere reformată. Mai întâi politicile, prin utilizarea maximală a posibilităților oferite de tratate; apoi instituțiile, prin revizuirea tratelor înseși. Cele două procese trebuie lansate simultan. Numai astfel ele vor evolua în cadrul unei viziuni unitare și se vor stimula reciproc.

Mediocritatea actualilor lideri europeni, blocați în logica electoralistă și recăzuți în tribalism, arată clar că fără garanții instituționale, chiar și atunci când cunoaștem tratamentul crizei nu avem curajul politic spre a-l aplica. Europa inter-guvernamentală este gripată.

Doar o Europă cu adevărat federală poate ieși din impas. Aceasta este Europa majorităților care decid iar nu Europa minorităților de blocaj. Europa cetățenilor europeni iar nu Europa directoratelor naționale. Europa politică, adică o federație de state-națiune care își găsesc în democrația trans-națională deopotrivă securitatea națională (culturală) și internațională (geo-strategică), precum și securitatea personală și socială a cetățenilor lor.

Problema este că nici un proiect conceput în laboratoarele politicienilor naționali ori în cele ale birocrăției eurocrate nu mai este cumpărat de cetățeni. Democrația națională este în comă iar cea trans-națională în incubator. Or, în absența unei democrații vibrante construcția europeană nu poate progresa.

De aceea se impune organizarea unei noi Convenții europene care să decidă viitorul constituțional al UE. O treime din membrii Convenției ar urma să fie desemnați de parlamentele și guvernele naționale (câte trei pentru fiecare stat membru), o treime de către instituțiile europene (Parlament, Comisie și Consiliu) și o treime prin alegeri europene directe. Produsul Convenției ar trebui supus unui referendum european.

Eventualele referendumuri naționale s-ar putea organiza numai spre a se decide dacă țara în cauză rămâne sau nu în cadrul unei UE organizate pe bazele constituționale stabilite de Convenție. Mandatul Convenției va trebui să includă organizarea unei guvernări economice europene, stabilirea procedurilor și instituțiilor care să asigure coerența între politicile economice, comerciale, monetare, fiscale, bugetare și sociale, internă și externă la nivel european, precum și definirea mecanismelor care să articuleze politicile europene cu cele naționale.

Timpul jocului de-a reforma UE a expirat. Dacă actuala ordine europeană nu va putea fi reformată acum, alternativa este haosul. Unii cred chiar că o nouă ordine nu poate ieși decât dintr-un nou haos; haos a cărui emergență ar trebui, deci, voluntar accelerată. Supraviețuitorii lui vor avea misiunea de a-l ordona într-un timp care ar putea acoperi, însă, întregul secol. Nu ne rămâne decât să sperăm că vor rămâne destui!